

TOBAKSFAKTA

ÖBEROENDE TANKESMEDIA

**Barnets
Rätt
i
Tobaksfrågan**

WHO:s ramkonvention om tobakskontroll (tobakskonventionen)

Ett barnrättsperspektiv på artikel 14: Åtgärder för att minska tobaksberoende och främja tobaksavvänjning

Artikel 14 i tobakskonventionen säger att länderna ska utveckla och sprida evidensbaserade program för att främja tobaksavvänjning och adekvat behandling mot tobaksberoende. Riktlinjerna till artikeln betonar att resurserna för tobaksavvänjning skall vara omfattande och att faktorer som bland annat kön, kultur, ålder och socioekonomisk status ska vägas in för att göra strategierna för tobaksavvänjning så breda som möjligt.¹

Fakta om tobaksavvänjning och unga

De flesta som röker vill sluta, och det gäller även barn. I Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN:s, skolundersökning 2013 svarade mellan 70 och 80 % av rökarna att de ville sluta, även om fler än hälften av dessa svarade ”Ja, men i framtiden”. Man såg inga större skillnader mellan grundskolelever och gymnasieelever, men det var fler flickor än pojkar som ville sluta röka.²

I det tobaksförebyggande arbetet ingår att stödja dem som vill sluta använda tobak genom att erbjuda tobaksavvänjning. Artikel 14 i tobakskonventionen understryker därför behovet av att utveckla och genomföra tobaksavvänjning.

I Sverige är det hälsofrämjande arbetet lagstadgat och jämställt med det sjukvårdande i hälso- och sjukvårdslagen. (Dock finns inget reglerat i tobakslagen om tobaksavvänjning.) Det nationella målet för folkhälsan är att arbeta förebyggande. Ett delmål var att fram till 2014 halvera antalet ungdomar under 18 år som börjar röka eller snusa. Detta delmål nåddes inte.

Regeringens ANDT-strategi lyfter fram tobaksavvänjning för barn som ett prioriterat mål.³ Strategin slår i övrigt fast att antalet personer som utvecklar skadligt bruk, missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak successivt ska minska genom att hälso-

och sjukvårdens arbete med att förebygga ANDT-relaterad ohälsa utvecklas. Tandvården ska också få bättre förutsättningar för att arbeta med tobaksprevention.

I dag finns bra material om tobaksavvänjning för ungdomar. Det saknas dock en överblick över vilka metoder som används och deras effekter när det gäller att stödja ungdomar att bli tobaksfria. Detta ska dock givetvis inte hindra att man försöker stötta barn att sluta med tobak.

Vad säger barnkonventionen?

En artikel i barnkonventionen som har tydlig koppling till tobakskonventionens rekommendationer om tobaksavvänjning är artikel 24. Artikel 24 i barnkonventionen utgår från barnets rätt till bästa uppnåeliga hälsa samt rätt till hälso- och sjukvård. Staten ska säkerställa att alla barn får nödvändig hälso- och sjukvård.

FN:s kommitté för barnets rättigheter förtydligade 2013 vad rätten till hälso- och sjukvård innebär:

”Barn har rätt till en kvalitativ hälso- och sjukvård som inkluderar förebyggande insatser, behandlingar, rehabilitering och palliativ vård. Dessa insatser måste vara tillräckliga både i kvantitet och kvalitet, välfungerande och vara tillgängliga för alla barn.”⁴

Barn har rätt till bättre resurser för tobaksavvänjning

Slutsatsen är att både resurserna för tobaksavvänjning för barn och kunskapen om hur man bäst hjälper barn att sluta med tobak behöver vidareutvecklas.

Det fortsatta arbetet

En viktig åtgärd är att se till att alla ungdomsmottagningar får ett formellt uppdrag att arbeta med tobaksprevention. Samverkan kring tobaksavvänjning mellan skolan och hälso- och sjukvården behöver utvecklas och detta uppdrag behöver också förtydligas. Alla barn som behöver, bör er-

bjudas tobakavvänjning. Ett aktivt arbete med att begränsa tobaksanvändningen vid t.ex. vård utanför hemmet bör också prioriteras.

För att genomföra effektiva tobaksavvänjande insatser krävs efterfrågan från politiken samt att man kontinuerligt avsätter resurser. Det måste avsättas tid för att utbilda personal, som sedan måste ges möjlighet att arbeta med tobaksavvänjning. Det är också viktigt att vi fortsätter att diskutera och utvärdera vilka metoder som är mest effektiva för barn.

Noter:

¹ Guidelines for implementation of the WHO FCTC, s. 119

² Skolevers drogvanor 2013, CAN Rapport 139, s 48

³ ANDT-strategi (Prop 2010/11:47) s. 37: "...metoder utvecklas för tidiga insatser för de som har börjat röka eller snusa"

⁴ Committee on the Rights of the Child, General Comment No. 15: The right of the child to the enjoyment of the highest attainable standard of health (Article 24), (25) March 2013.